Ушаглар үчүн ени әсәрләр язаг

Азәрбайчан совет ушаг әдәбийяты сон илләр әрзиндә хейли инкишаф этмишдир. Бир сыра көзәл һекайә вә повестләр, шеир вә поэмалар яранмышдыр. Лакин бүтүн бунлар республикамызда ушагларын бәдии әдәбийята олан бөйүк тәләби гаршысында һәлә чох аздыр.

Ушаглар үчүн язылмыш әсәрләри нәзәрдән кечирдикдә, һәр шейдән әввәл бу саһәдәки мөвзу мәһдудлугу диггәти чәлб эдир. Бир чох мүһүм мөвзулар демәк олар ки, унудулмушдур. Мәсәлән, нә үчүн ушаг язычыларымыз сәрһәдләримизин кешийиндә дуран гәһрәман әскәрләримизин мараглы һәятындан аз язырлар? Ушагларын бу һәятла чох марагландыгларыны, бу барәдә язылмыш әсәрләри бөйүк бир һәвәслә охудугларыны унутмаг оларамы?

Унутмаг олмаз ки, орду һәятындан язылмыш дәйәрли әсәрләрин ушаг тәрбийәсиндә бөйүк әһәмиййәти вардыр. Belә әсәрләр онларда мәрдлик, чәсарәт, фәдакарлыг кими көзәл сифәтләр тәрбийә эдир. Онларын гәһрәманлыг руһунда етишмәләринә көмәк эдир.

Үч дәфә Совет Иттифагы Гәһрәманы Кожедуб, унудулмаз Павлик Морозов ушагларын ән чох севдикләри гәһрәманлар дейилләрми? Ушаглар, онлар һаггында өз валидейнләринә, мүәллимләринә азмы суаллар верирләр?

Азәрбайчан ушаг әдәбийятында белә сурәтләрин олмамасы чох тәәссүф эдилмәли бир һалдыр. Биз ушагларымызда сүлһә дәрин мәһәббәт тәрбийә этмәклә бәрабәр, сүлһ ишинин кешийиндә дуран, халгымызын эмин-аманлыгда яшайыб коммунизм гурмасына хидмәт эдән гәһрәман ордумузун һәятындан көзәл бәдии әсәрләр дә язмалыйыг. Бөйүк Вәтән мүһарибәси чәбһәләриндә йүксәк фәдакарлыг нүмунәләри көстәрмиш гәһрәманларымызын хатирәләри ән көзәл, ән исте'дадлы әсәрләримиздә, гәлбимиздәки кими яшамалыдыр.

Кәнч дөйүшчү Кәрай Әсәдовун мәрд синәсилә дүшмән пулемйотунун агзыны гапамасы вә беләликлә йүзләрлә йолдашларыны өлүмдән гуртармасы һаггындакы хатирә ушагларын гәлбиндә аличәнаб һиссләр доғурур. Онлар кечәләр юхуя кетмәздән әввәл көзләрини юмараг о бөйүк гәһрәманлыг сәһнәсини хәялларында чанландырырлар. Онлар Кәрай Әсәдов һаггында роман вә повестләр охумаг истәйирләр.

Һазырда сосялист кәнд тәсәррүфатымыз партиямызын мүдрик тәдбирләри сайәсиндә ени вә даһа күчлү инкишаф мәрһәләсиндәдир. Лакин э'тираф этмәк лазымдыр ки, Азәрбайчан ушаг әдәбийяты бу чошгун өмәйи һәлә олдугча аз тәсвир вә тәрәннүм этмишдир. Сосялист кәндимизи йүксәлдән фәдакар колхозчуларымызын парлаг бәдии сурәти ушаг әдәбийятымызда бармагла сайылачаг дәрәчәдә аз ярадылмышдыр. Билаваситә памбыг, бугда, гоюнчулуг, малдарлыг, багчылыг тәсәррүфатындан бәһс эдән ушаг һекайә вә повестләри, шеир вә сәһнә әсәрләри нә үчүн йохдур? Мән бу тәсәррүфат саһәләрини гейд эдәркән, әлбәттә, биринчи нөвбәдә онлары ярадан зәһмәткеш совет адамыны нәзәрдә тутурам. Лакин бунунла бәрабәр мәһз мүхтәлиф тәсәррүфат вә истеһсалат саһәләри бизим ушаг әдәбийятымызда өз әксини тапмалыдыр.

Бизим гурулушумузда һәр бир истеһсалат саһәсинин өзүнә мәхсус бир ше'рийяти вар. Бу ше'рийяти кәшф вә тәрәннүм этмәк исә һәгиги сәнәткар гәләми истәйир. Мәкәр, яй күнәшинин гызмар шүаларыны көз гамашдыран бир парлаглыгла әкс эдәрәк, илгым чалан учсуз-бучагсыз сары бугда зәмиләри, сәрин сентябр ахшамларында, даглардан фермая энән гоюн сүрүләри, нарынчы хәзан ярпаглары арасындан күлейинә нарлары, гызаран колхоз баглары, горугларда чидарланмыш совхоз атлары, улдузлу көйләри әкс эдән Минкәчевир дәнизи, мави алову илә әзәмәт вә гүдрәт сачан домна печләри, битмәз-түкәнмәз ше'рийят об'екти дейилләрми?!

Республикамызын ушаг әдәбийятында чох аз әкс олунан ән мүһүм саһәләрдән бири дә мәктәб һәяты, комсомол-пионер тәшкилатларынын ишидир. Бу барәдә Меһди Сейидзадә, Гылман Мусаев, Мирварид Дилбази, Әләвиййә Бабаева вә башга йолдашларын диггәтәлайиг әсәрләри вардыр. Лакин буну кифайәт һесаб эләмәк олмаз.

Микайыл Рзагулузадәнин, Гылман Мусаевин, Әләвиййә Бабаеванын һекайә вә повестләриндә мүасир рус ушаг нәсринин сәмәрәли тә'сири дуюлмагдадыр. Бу тә'сир һәмин йолдашларын әсәрләринә актуаллыг, бәдии шәффафлыг, фикир йыгчамлыгы вә көзәл садәлик кәтирмишдир. Онларын нәсриндә язычылыг мәдәниййәтинин севиндиричи әламәтләрини һисс эдирик.

Азәрбайчан ушаг әдәбийятынын аз тохундугу чәһәтләр һаггында дүшүнәркән, халгымызын ингилаби кечмиши дәхи көзләримиз гаршысында чанланыр. Зәһмәткеш халгын азадлыгы угрунда йорулмаг билмәдән мүбаризә апаран, өмрләри сүркүнләрдә, яш зирзәмиләрдә кечән чәсур ингилабчыларымызын һәятына ушагларда дәрин мараг вардыр. Һүсейн Меһдинин «Комиссар» һекайәләринин дәфәләрлә чап олунмасы вә ушаглар тәрәфиндән белә севилә-севилә охунмасы буна чанлы мисалдыр.

Гылман Мусаев йолдаш халгымызын ингилаби кечмиши һаггында ушаглар үчүн яхшы һекайәләр язмышдыр. Бу һекайәләр сүжетин айдын вә мараглы гурулмасы, ушаг сурәтләринин габарыг верилмәси, дилинин бәдии вә садә олмасилә диггәти чәлб эдирләр. Мүәллиф гыса вә тәбии штрихләрлә өз кичик гәһрәманларынын дахили аләмини, психолокиясыны ифадә эдир, онлары асанлыгла охучунун көзләри гаршысында чанландыра билир. Она кәрә дә Гылманын бу кичик гәһрәманлары бәдии тә'сир күчүнә маликдирләр. Лакин Гылман өз әсәрләриндә тәсвир этдийи Азәрбайчан һәятынын колоритини, типик чәһәтләрини кәстәрмәйә диггәт этмәлидир. Онда тәсвир этдийи һәятын колоритини верә билмәк игтидары вардыр. О, бу имкандан истифадә этмәлидир.

Ушагларын бир-бирләрилә, валидейнләрилә рәфтарындан бәһс эдән әсәрләр дә мүасир Азәрбайчан ушаг әдәбийятымызда аздыр. Йолдашларыны, валидейн вә мүәллимләрини, үмумиййәтлә өз совет вәтәндашларыны севән, коллективә һөрмәт эдән, онун фикрилә һесаблашан, халгын, ичтимаиййәтин хейрини өз мәнафеиндән үстүн тутан парлаг ушаг сурәтләри яратмаг мүасир ушаг әдәбийятымызын гаршысында дуран ән зәрури мәсәләләрдәндир. Белә гәһрәманлар бизим ушаг драматуркиямызда да чох аздыр. Үмумиййәтлә ушаг драматуркиясынын индики вәзиййәти язычыларымызы дүшүндүрүб һәйәчанландырмалыдыр. Азәрбайчан ушаг вә кәнчләр театрынын сәһнәсиндә мүасир мөвзуда язылмыш орикинал әсәрләр йох дәрәчәсиндәдир.

Чох мараглыдыр ки, бу дөзүлмәз вәзиййәт нә театр рәһбәрлийини, нә дә инчәсәнәт идарәсини нараһат эләмир. Онларын язычыларла әлагәси зәифдир. Онлар ушаг вә кәнчләр театрынын репертуарыны зәнкинләшдирмәк үчүн диггәти чәлб эдәчәк чидди фәалиййәт кәстәрмирләр.

Азәрбайчан ушаг әдәбийятынын бачарыглы нүмайәндәләри бу нөгсанлары өз ени вә кәзәл әсәрләрилә ортадан галдырмаг игтидарына маликдирләр. Ялныз ушаг язычылары дейил, башга язычыларымыз да кәнч нәсл үчүн әсәрләр язмалыдырлар.

Иляс ӘФӘНДИЕВ.